

Nowak, Zenon

"Regesta historico-diplomatica
Ordinis S. Mariae Theutonicorum
1198-1525", bearb. von Eryk Joachim,
hrsg. von Walter Hubatsch, "Register
zu Pars I und Pars II", Göttingen 1965
: [recenzja]

Komunikaty Mazursko-Warmińskie nr 1, 160-161

1966

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

duchowieństwa". Jednocześnie autor wymienia problemy wymagające jeszcze badań, a mianowicie: „1. jaki związek zachodzi pomiędzy religijnością a „kulturą religijną”, 2. zasięg wpływu ideologii religijnej na rodzaj, częstotliwość i intensywność wypełniania praktyk religijnych, 3. zasięg wpływu konformizmu społecznego na wypełnianie praktyk religijnych, 4. czy i o ile zachodzi związek pomiędzy praktykami religijnymi a moralnością katolików”.

Trudno na podstawie jednego i to pierwszego tomu czasopisma wyrobić sobie zdanie o koncepcji redagowania „Studiów Warmińskich”, wydaje się jednak, biorąc za punkt wyjścia potrzeby regionu, że za mało jest w nich materiałów związanych bezpośrednio z problematyką Warmii. Należy mieć nadzieję, że następne tomy będą posiadały ich więcej. Wypada tu jednocześnie wyrazić zadowolenie, że Olsztyn doczekał się czwartego periodyka naukowego.

Bohdan Koziello-Poklewski

Regesta historico-diplomatica Ordinis S. Mariae Theutonicorum 1198—1525.
bearb. von E. Joachim, hersg. von W. Hubatsch, *Register zu Pars I und Pars II*, Göttingen 1965, ss. 446.

Dopiero po 15 latach od czasu ukazania się wydawnictwa źródłowego *Regesta historico-diplomatica Ordinis S. Mariae Theutonicorum*¹, opracowanego przez Eryka Joachima, wydanego przez Waltera Hubatscha, wyszły drukiem indeksy, opracowane także przez Hubatscha. W pracy badacza interesującego się dziejami państwa i zakonu krzyżackiego do 1525 r., *Regesta* należą do wydawnictw podręcznych, z których często wypada mu korzystać. *Regesta* udostępniają historykowi ogromny materiał źródłowy — dwóch działów (*Ordensbriefarchiv* i *Pergamin-Urkunden*) archiwum pokrzyżackiego, przechowywanego do ostatniej wojny w *Staats-Archiv* w Królewcu, a obecnie w *Staatlichen Archivlager* w Getyndze — w postaci regestów obejmujących ogółem 24 000 pozycji, w których występuje ponad 220 000 osób i nazw geograficznych. Jednocześnie *Regesta* stanowią katalog archiwalny, gdyż numery poszczególnych regestów pokrywają się z sygnaturami listów i dokumentów, znajdujących się w archiwum w Getyndze. Wykorzystanie tego cennego materiału nastęrczało jednak dotąd wiele trudności z powodu braku indeksów, ponieważ badacz, poszukujący jakiejś wzmiankowanej osoby, był skazany każdorazowo na wertowanie grubych tomów regestów. Zadaniem indeksów jest więc przede wszystkim zaoszczędzenie pracy wszystkim korzystającym.

Tom indeksów składa się z krótkiego wstępu, zawierającego zwykle omówienie zasad, na których oparte jest opracowanie indeksów, zestawienia występujących skrótów, indeksów osób i miejscowości oraz wykazu sprostowań i uzupełnień osobno do pierwszej i drugiej części regestów.

W. Hubatsch postawił sobie minimalistyczne założenia przy opracowaniu indeksów, gdyż odnoszą się one jedynie do ich tekstu z pominięciem wszelkich wyjaśnień. Osoby wymienione w regestach według sprawowanej funkcji, a nie po imieniu, nie zostały objęte indeksem, z wyjątkiem cesarzy rzymskich i wielkich mistrzów. Natomiast osoby noszące te same imiona, jeżeli ich identyczność wydawała się tylko prawdopodobna, traktowane są osobno. Imiona i nazwiska osób, a także nazwy miejscowości wymieniane są

¹ *Regesta historico-diplomatica Ordinis S. Mariae Theutonicorum (1198—1525)*, bearb. von Erik Joachim, hrg. von Walter Hubatsch, Pars I—II, Göttingen 1948—1950.

według ich brzmienia w tekście regestów. Zasada ta stosowana jest konsekwentnie, aż do przesady, ponieważ nawet nazwiska osób znanych w historii podawane są w formie zniekształconej. Na przykład starosta Jakub z Komiec-pola raz jest wymieniony pod Conyepole, a drugi raz — Konezpole bez zaznaczenia, że chodzi o tę samą osobę (s. 55 i 63); toruńczyk doktor Wilhelm Haltenhof figuruje osobno pod hasłami Aldenhof i Haldenhof z pominięciem odsyłacza (s. 13 i 133); podobnie rzecz ma się z burmistrzem gdańskim Konradem Letzkau, wymienionym pod Leczkau i Letzkau bez podania odsyłacza (s. 199 i 203). Poprzestajemy na tych tylko przykładach, trzeba jednak zaznaczyć, że liczba tego rodzaju błędów jest pokaźna. Korzystający musi więc szukać jednej osoby w różnych miejscach indeksów, nigdy nie mając pewności, czy objął wszystkie zniekształcone formy nazwiska poszukiwanej osoby, tym bardziej, że brak odsyłaczy, które mogłyby to zadanie ułatwić.

Wątpliwości budzi także rozdzielenie haseł zaczynających się na literę C i K oraz F i V, mimo iż obecnie w indeksach stosuje się powszechnie zasadę łączenia liter C i K oraz F i V. O umieszczeniu hasła w obrębie wymienionych wyżej liter decydowało zupełnie formalne kryterium, mianowicie pisownia użyta w tekście regestów, a nie brzmienie danego hasła. Pod literą C znajdujemy więc np. Coszelcz (s. 64) tj. Kościelec, Crakowski (s. 64), Crasznik (s. 65) tj. Kraśnik, Cretkofsky (s. 65), Curozwanki (s. 67) itd. Bez znaczenia dla korzystającego są opracowane hasła np. Gdańska, Torunia, Królewca i innych miast. Hasło główne np. Gdańsk dzieli się ponadto na podhasła: Gdańsk, Stare Miasto, Młode Miasto, Główne Miasto, Sprawy duchowne, Komturstwo Gdańskie, Dostojnicy komturstwa gdańskiego. Pod hasłem Gdańsk winni być umieszczeni przede wszystkim wszyscy znani z nazwiska mieszczenie gdańscy, nie mówiąc już o tym, że w obrębie tego hasła powinien być przeprowadzony podział rzeczowy, np. wyodrębnione urzędy miejskie, szkoła itp.

Podobnym uchybieniem indeksów jest brak zlokalizowania miejscowości przez podanie powiatu, w którym one obecnie leżą.

Rezygnacja zaś W. Hubatscha z indeksu rzeczowego jest zupełnie zrozumiała. Wydawnictwo składa się przecież ze skąpych regestów i indeks rzeczowy z nich nie spełniałby właściwie swego zadania, gdyż nie oddałby i tak rzeczywistej zawartości listów i dokumentów.

Szkoda więc, że oddany do rąk historyka państwa i zakonu krzyżackiego z wielkim opóźnieniem tom indeksów opracowany przez Waltera Hubatscha do wydawnictwa *Regesta historico-diplomatica Ordinis S. Mariae Theutonicorum* z powodu licznych błędów i usterek posiada dla niego ograniczoną przydatność.

Zenon Nowak

Ks. Stanisław Bełch, *Nie znane źródła do bitwy pod Grunwaldem*, Prace Historyczne, t. 1, Londyn (1965), ss. 7—25.

Autor, kanonista, badacz doktryny Pawła Włodkowica, przygotowując wydanie dzieł wielkiego pisarza, przerobił nie publikowane materiały rękopiśmienne m. in. odnoszące się do sporów polsko-krzyżackich na soborze w Konstancji i zwrócił uwagę na informacje zawarte w nich, a dotyczące bitwy grunwaldzkiej¹. Na ich podstawie sformułował odpowiedzi na pięć pytań: „1) czy jest do utrzymania ogólnie przyjęta opinia, że bitwę zaczęła strona

¹ Nie miałem możliwości porównać cytowanego przez autora Cod. 122, Centralnego Archiwum Krzyżackiego w Wiedniu z tekstami już opublikowanymi.